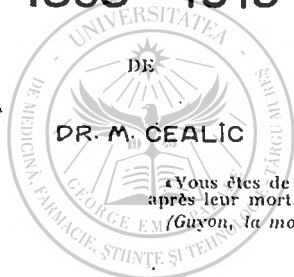

PROFESORUL P. HERESCU

1868 — 1915

«Vous êtes de ceux qui sont destinés à vivre
après leur mort».

(Guxon, la moartea lui Albarran).

4307

52.284

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice «UNIVERSALA», I. IONESCU
Strada Covaci, 14 — Telef. 4/56

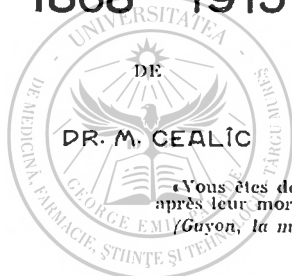
1916

Biblioteca UMFST

PROFESORUL P. HERESCU

1868 — 1915

«Vous êtes de ceux qui sont destinés à vivre
après leur mort».

[Guyon, la moartea lui Albarran].

h307

52.284

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice «UNIVERSALA», I. IONESCU
Strada Covaci, 14 — Telef. 4/56
1916

PROFESORUL P. HERESCU

1868-1915

«Vous êtes de ceux qui souffrent éternellement à vivre
après leur mort».

(Guyon, la moartea lui Albarran).

„Am sentimentul că nu voi mai avea mult de trăit și dacă, — când voi muri, — vei scrie ceva despre mine, nu uită a spune cât de zdruncinată mi-a fost viața, cum, mai mult bolnav decât sănătos, — am dus această muncă și această luptă, pe care o vezi”.

Aceste triste cuvinte mi le spunea dânsul într-o frumoasă zi din primăvara anului trecut.

Nu mi-ași fi închipuit însă vreodată, că presimțirea lui se va realiza într'un așa scurt timp, și că astăzi voi avea eu dureroasa datorie, a-i repeta aceste cuvinte, în paginile acestei reviste, la care el a colaborat încă ca student, și în fruntea căreia stă și azi numele său.

Dotat cu o inteligență scilpitoare, cu o voință de fier, cu o francheță și un caracter de elită, cu o inimă atât de bună, pentru cei ce-l pricepeau, viața lui s'a rezumat într-o exuberanță continuă a acestor calități.

Entuziast, animat de o continuă ardoare de ași însuși lucruri noi, într-o continuă luptă pentru bine și frumos, veșnic revoltat contra oricărei nedreptăți, viața lui n'a fost decât o luptă, o vâltoare, un sbucium, care până în cele din urmă l'au răpus.

* * *

Copil încă, fiind elev în clasele primare și mai târziu bursier la Sf. Sava, Herescu manifestă o inteligență vie și o ambițiune neînțeleasă la acea vârstă. Un coleg al lui din acele timpuri, actualmente și dânsul profesor universitar, îl descria astfel: „Vioi, inteligent, ambițios la culme; făcea sforțări mari ca să fie primul în clasa sa și era dezolat dacă vreun alt coleg i-ar fi trecut cu o notă înainte”.

Terminând liceul în mod strălucit, se înscrie la Facultatea de Medicină din București, unde în timp de trei ani este elev și extern al profesorilor Kalinderu, Babeș, Stoicescu, Măldărescu, Demostene, Severeanu și al doctorilor Florea Theodorescu și Leonte.

În acest timp i se acordă de către profesorul Babeș un premiu, pentru o lucrare a sa, premiu despre care ne vorbea deseori, cu multă emoțiune, ca fiind prima recompensă a muncii lui.

Tot în timpul acestor trei ani, publică în Revista „Spitalul”, două articole; unul despre *Limfa lui Koch*, care era atunci la modă și altul *Despre câteva cazuri de ureterotomie externă*, lucrare făcută în serviciul d-lui dr. Leonte. Acest din urmă articol, deși scris atunci când era numai în anul al treilea de medicină, a însemnat pentru el, primul început a specialității pe care a îmbrățișat-o mai târziu.

Deși iubit și apreciat de profesorii săi și pe cale de a-și croi un viitor frumos, Herescu, dominat continuu de ambițiunea sa, nu avea alt vis, decât acela de a pleca la Paris și de a fi acolo intern al spitalelor.

Fără concursul și sprijinul unui frate mai mare, C-tin Herescu, fostul prefect de Vâlcea, dânsul poate nu și-ar fi putut realiza acest vis. Norocul însă l-a ajutat, și deși nu în condițiuni materiale admirabile, suficiente însă pentru un tânăr, care era decis la orice sacrificiu spre a-și ajunge un scop, Herescu pornește la Paris.

Ajuns în acest oraș, primul lui gând este acela de a face specialitatea căilor urinare și de a reuși să ajungă elevul d-lui Guyon. Iată cum exprimă el aceasta în prefața tezei sale inaugurale: „Dès notre arrivée à Paris, nous avons eu la bonne fortune d'être l'élève du professeur Guyon. L'éclat incomparable de son école, la magnifique organisation de son service de Necker, nous ont produit une impression profonde et depuis inoubliable; dès lors nous n'avons eu d'autre désir, d'autre ambition, que de pouvoir un jour être son interne”.

La Paris, Herescu a înțeles să muncească pentru realizarea scopului său și să muncească în așa fel, cum numai voința și ambițiunea lui o puteau face. Nimic din tentațiunile marelui oraș nu-l puteau distra de la munca sa. Un coleg al lui de pe acele timpuri îmi spuneă, că după trei ani de stat în Paris, cu multă greutate l'a putut convinge să intre într-o zi, pentru prima oară, într-o cafenea.

Externatul și l-a trecut în serviciile lui Jaccoud și Championnière. Avea o admirație nemărginită pentru acești doi maestri ai școalei franceze. Notele culese dela clinicele lui Jaccoud, le mai păstră încă și nu mult timp înainte de a muri. Ie-a adus la spital pentru a le arăta elevilor. Cu celalt maestru, cu Championnière, Herescu a întreținut relațiuni amicale până la urmă: „Nous n'oublierons jamais l'affection qu'à bien voulu nous témoigner ce chirurgien eminent”, — scrie dânsul în teza sa.

După un an de intern provizoriu, și după o muncă ale cărei vestige erau teancurile enorme de note ce le mai păstră încă, Herescu își vede în fine idealul realizat, reușind cu succes la concursul de internat.

Cei patru ani de internat și-i trece în serviciile lui Berger, Routier, Pierré Delbet și Guyon.

Acest ultim an de internat imprimă întreaga lui carieră, carieră ce trebuia să o facă dânsul mai târziu.

Este enormă influența pe care a avut-o d-l Guyon asupra întregii lui vieți. Amicitia între acești doi oameni s'a perpetuat până în ultimele zile și corespondența dintre ei, nu s'a oprit decât cu o lună înaintea morții lui Herescu. În întreaga lor corespondență se vede reflectată dragostea pe care și-o păstrau unul altuia. În momente de decepțiune, de descurajare, d-l Guyon îi trimetea cuvinte încurajatoare, care singurele îl puteau consolă: „Alors que des obstacles étrangers à l'enseignement m'empêchaient d'arriver à la Faculté, Felix Guyon m'encourageait de loin par de bonnes paroles, en me faisant entrevoir l'avenir tel qu'il s'est réalisé. Vous comprenez facilement mon émotion profonde à l'évocation du souvenir de cet homme exceptionnel, qui continue à me donner l'exemple du plus admirable des Maîtres”. Sunt cuvinte spuse de Herescu în lecțiunea sa inaugurală din 1912¹⁾.

Intr'o scrisoare cu data 22 Octombrie 1914, iată cum se exprimă d-l Guyon:

„Mon très cher et excellent élève,

Dans toutes les circonstances, aussi bien quand j'ai eu la satisfaction si grande de vous avoir près de moi à Necker, que depuis, je vous ai toujours trouvé prêt à me dire votre affection, et à me montrer, que le souvenir de ce temps que nous pouvons appeler heureux, ne vous a pas quitté”.

Intr'o altă scrisoare, d-l Guyon îi scrie:

„Mon chère Heresco,

Merci de votre affectueux souvenir, le temps et les circonstances m'ont permis de faire, avec le concours d'élèves tels que vous, des choses qui pourront être utiles. Je voudrais qu'elles assurent le développement de la partie de la chirurgie que j'ai si longtemps étudiée, et j'ai confiance dans l'avenir, quand je constate que des hommes comme vous, y apportent l'aide de leur talent et de leur cœur”.

La rândul lui, Herescu avea pentru magistrul său o astfel de admirațiune, o astfel de dragoste, încât atunci când îi rostea numele, figura lui luă o înfățișare deosebită, — un sentiment de mare venerațiune se reflectă în ea, iar vocea îi devenea vibratoare și emoționantă, ca și când ar fi rostit un cuvânt sacru. Niciodată nu mi-a fost dat să văd atâta iubire, atâta venerațiune și atâta respect, la un elev pentru magistrul său, ca la Herescu pentru d-l Guyon.

¹⁾ Fac citațiunea în limba franceză de oarece lecțiunea a fost publicată în această limbă în Presse Medicale.

Teza sa inaugurală și-o începe cu cuvintele: „Nous tenons à inscrire en tête de ce travail le nom vénéré du Professeur Guyon, qui fut notre premier maître et restera toujours pour nous le chef d'école incomparable”; iar în lecțiunea sa inaugurală din 19 Februarie 1912, spune: „Aucune expression ne saurait rendre fidèlement tout ce que je dois à ce maître, grand parmi les grands”.

In 1899, Herescu își trece teza sa de doctorat: *De l'intervention chirurgicale dans les tumeurs malignes du rein*.

Cu respectul și dragostea lui pentru știință, Herescu n'a voit ca această lucrare să fie numai o simplă formalitate, cum se obișnuiește. A scris o teză importantă în care a căutat să pună la punct chestiunea tratamentului cancerului renal, chestiune, care atunci nu eră rezolvată, mai cu seamă din cauza lipsei mijloacelor de investigațiune a funcțiunei renale. Pentru a-și documenta cât mai bine lucrarea, dânsul obține, nu fără multă greutate, statistice importante dela urologii mondiali, ca: Israël, Krönlein, Roysing, Giordano, etc. Herescu reușește astfel a face din teza sa o lucrare de mare valoare științifică, lucrare ce este citată în toate tratatele de chirurgie și urologie, ce s'au scris de atunci încoace. Această teză a fost premiată cu premiu Civicale, din partea asistenței publice din Paris, premiu, bienal, acordat celei mai bune lucrări asupra afecțiunilor căilor urinare și cu premiul Chevillon, din partea Academiei de Medicină din Paris.

Reîntors în țară, Herescu începe acea luptă și acea muncă intensivă, care 15 ani mai târziu, trebuia să-l răpună.

În 1901, în urma concursului ce l'a dat, i se dă conducerea unui serviciu de căi urinare la Spitalul Filantropia, serviciu care după doi ani este mutat la Spitalul Colțea.

Intr'un scurt timp, Herescu își organizează serviciul, înzestrându-l cu tot utilajul modern: săli de operație, de pansamente, laborator, sală de cistoscopie, muzeu, etc. Astfel transformat, serviciul de căi urinare dela Spitalul Colțea devine unul dintre cele mai bine organizate și dotate servicii spitalicești. Puține servicii de căi urinare am avut ocaziunea să văd în străinătate, care să fie la înălțimea celui dela Spitalul Colțea.

În același timp, Herescu deși nu încă profesor, creează la Colțea un învățământ urologic, care a făcut ca specialitatea căilor urinare să ia o mare dezvoltare la noi în țară. Serviciul său este frecventat de mulți medici și studenți, mai ales la lecțiunile de policlinică ce le ținea Sâmbăta; inspiră nume-

roase teze, își formează numeroși și valoroși elevi, cari la rândul lor prin lucrări și comunicări, contribuie la reputația urologiei române, reputație stabilită deja de maestrul lor. Astfel, când în 1911, după multă trudă, serviciul său de urologie, este transformat în clinică, nu se face altceva decât să se consacreze oficial, un învățământ care există deja de mai înainte.

Profesoratul este o mare satisfacțiune și o meritată recompensă ce se dă muncii lui Herescu. El își exprimă mulțumirea lui sufltească prin următoarele cuvinte cu care își începe lecțiunea sa inaugurală: „En prononçant cette leçon d'ouverture j'ai à surmonter une des plus fortes émotions de ma vie, car j'atteins en ce moment le but suprême de tous mes efforts: le professorat”.

* * *

În această lecțiune de deschidere, scrisă cu atâta erudițiune și concepută într'un stil atât de frumos, se evidențiază încă odată vasta cultură medicală și generală, pe care o posedă Herescu.

Presse Médicale, din Paris, care nu publică lecțiuni clinice, s'a grăbit să publice această lecțiune în fruntea numărului său din 19 Februarie 1912.

Guyon, Delbet, Legueu, Konranyi, Israël, Roving, precum și alți numeroși colegi și amici din țară și străinătate, îi trimet scrisori entuziaste, felicitându-l pentru această admirabilă lecțiune.

Nu voi reproduce aci toate aceste scrisori, știind însă ce patrimoniu scump erau pentru el scrisorile d-lui Guyon, nu mă pot opri a nu reproduce câteva din ele.

Iată ce-i scrie cu această ocaziune d-l Guyon: „Mon chère Heresco, la lecture de votre leçon inaugurale m'a beaucoup intéressé. Elle montre que vos maîtres et vos collègues de Bucarest ont eu le sentiment du grand service qu'ils allaient rendre à votre Faculté et à vos compatriotes en créant un enseignement officiel des maladies de l'appareil urinaire et en vous en confiant la direction. Leur initiative sera fort utile pour l'éducation médicale et pour votre pays. Lorsque vous étiez mon interne, j'e vous ai souvent dit l'importance que pourrait avoir pareille création dans votre région.

Vous voulez, vous appuyer sur l'étroite collaboration de l'esprit scientifique et de l'esprit clinique et ne rien négliger pour que cet accord se réalise dans la pratique. A vos qualités professorales vous ajoutez ce qui vient du cœur. Dans les mérites que vous attribuez à votre vieux maître il convient de faire la part de vos sentiments de fidèle affection. Je vous remercie et ce que j'ai pu faire pour l'éducation et l'instruction d'élèves tels que vous, est le titre auquel j'attache le plus de prix”.

Konranyi îi scrie următoarele:

„Chère collègue,

C'est un plaisir de voir l'envahissement des sciences médicales par les notions, les méthodes et la façon de penser, des sciences exactes. Voilà le plus sur moyen de rélier les spécialités de la pratique à la grande vérité de la science. C'est ce lien précieux que vous avez si magnifiquement mis en évidence, qui m'a fait une véritable joie en lisant votre leçon d'ouverture. Je vous remercie de tout mon coeur de me l'avoir envoyé”.

* * *

Cei patru ani cât a condus serviciul de clinică dela spitalul Colțea, au fost pentru el un exces de muncă și de surmenaj. Conștiințiozitatea și grija ce o puneă el pentru lecțiunile de Marți și Sâmbătă, vor rămâne ca un exemplu pentru elevii lui.

Pentru el nu putea să existe un motiv de a nu-și ține într-o zi lecțiunea: Uneori bolnav, cu febră, cu migrene teribile, Herescu făcea eforturi supra-omenești, pentru a-și îndeplini datoria, și studenții o știu de sigur, cum odată, când perduse pe cineva scump din familie, deși sdrobotit de durere, timp de o oră a fost la postul său de onoare, ținând lecțiunea de policlinică cu elevii săi.

El și-a îndeplinit datoria de profesor, cum și-a îndeplinit-o și în toate celelalte manifestări ale scurtei lui vieți.

Herescu simțea continuu nevoia de a-și lărgi câmpul activității sale. Pentru a încuraja cât mai mult studiul urologiei, pentru a incita cât mai mult la muncă pe elevii săi, el întemeiază în 1911, Societatea de Urologie, societate, care mai târziu, prin colaborarea amicului său Gheorghiu, devine societate genito-urinară.

Și aci, ca și la clinică, Herescu nu lipseă nici o ședință. Deși obosit de munca intensivă din timpul zilei, el înfruntă oboseala și nimic nu-l putea împiedeca de a nu veni regulat la ședințe. Aci el eră arbitrul tuturor discuțiilor, aci, prin cuvinte frumoase încurajă pe toți la muncă. Ultimele lui cuvinte ce le-a pronunțat în mijlocul acestei societăți, au fost cuvinte de laudă și încurajare ce le adresă unui fost intern al lui, care făcuse în acea seară o comunicare.

* * *

Opera lui Herescu e mare, și cu atât apare mai mare, cu cât a fost înfăptuită într'un timp scurt.

Dacă n'am considera decât, că el este întemeietorul uro-

logiei la noi în țară și încă ar fi destul, pentru ca el să rămână o figură neperitoare în știința medicală română. Căci într'adevăr, boli urinare se tratau la noi și înaintea venirii lui în țară, dar o recunosc toți, adevărata urologie metodică, astfel după cum a conceput-o d-l Guyon și școala lui, n'a fost practică în România decât odată cu venirea lui Herescu. El și cu elevii lui au întemeiat și au dat avântul pe care urologia îl are azi la noi. Și este o datorie pentru mine s'o spun aci, că tinerii urologi de azi sunt în majoritate elevii lui Herescu, deși unii din ei se silesc a trece drept elevi ai școlii din Paris.

Pe terenul științific, Herescu a făcut lucrări numeroase și de mare valoare, ceace i-a atras numeroase titluri științifice, ca. *Membru al Asociațiunii franceze de Urologie; membru al Asociațiunii internaționale de urologie; membru al Societății Anatomice din Paris; membru corespondent al Societății de chirurgie din Paris; membru corespondent al Societății italiene de urologie; președinte al Societății române de urologie*; precum și redactor și colaborator la: *Analele genito-urinare din Paris, Zeischrift für urologie, Revista urologică din Catania, Folia urologica*, etc., etc.

În lumea urologică, Herescu era cunoscut și considerat ca printre cei mai de frunte urologi; lucrările lui sunt citate în toate tratatele de urologie și de chirurgie, din ultimul timp.

Una din chestiunile științifice ce l'a interesat mult, a fost: *Explorațiunea funcțiunii renale*. Ca elev al lui Albarran, el a fost printre cei dintâi cari au practicat cateterismul ureteral. La venirea lui în țară, această metodă de explorațiune era cu totul ignorată la noi. Se cunoaște azi importanța acestei metode, fără practicarea căreia nu mai este admisibilă o intervențiune pe rinichi. El a fost de asemeni printre cei dintâi cari a asociat la cateterismul ureteral, aibastrul de metilen, comunicând această metodă la *Asociațiunea franceză de urologie 1902*.

În 1905, Albarran expune o nouă metodă de determinare a funcțiunii renale: Cateterismul ureteral unit cu poliuria experimentală. Herescu studiază amănunțit această metodă, inspiră mai multe lucrări și face însăși o comunicare la *Asociațiunea franceză de urologie 1907: Détermination de la valeur fonctionnelle des reins, (epreuve d'Albarran)*.

Studiul cancerului l'a pasionat totdeauna. În ultimul timp tocmai se pregătea să întreprindă cercetări de laborator, pe care le medită încă de mult. În afară de teza sa inaugurală asupra tumorilor rinichiului, a mai făcut și alte numeroase lucrări și comunicări cu privire la această chestiune. Cităm între altele: *De l'étiologie du varicocèle dans les tumeurs malignes du rein. Association française d'urologie 1895*.

Litiază renală atât de frecventă la noi în țară, a fost studiată de Herescu în diferitele ei manifestări. În 1902 a

prezentat Societății de chirurgie din Paris, un memoriu al cărui raportor a fost Pierre Delbet: *Deux cas de pyonéphroses calculenses traitées par la néphrectomie*. Nu vom cită, decât această lucrare, din numeroasele pe care le-a făcut cu privire la această chestiune.

Grație importantelor lucrări pe care le-a făcut în domeniul tuberculozei renale, i se face distinsa onoare, ca la primul Congres internațional de urologie 1908, să fie ales printre cei patru raportori ai chestiunii: *Indications opératoires dans la tuberculose rénale*.

Chirurgia ureterului înainte de 1900, eră foarte redusă. Grație radiografiei, cistoscopiei și cateterismului ureteral, ea a făcut în ultimul timp mari progrese. La acest progres a contribuit și Herescu prin numeroase lucrări, dintre cari cităm: *Tumorele ureterului și cistoscopia aplicată la diagnosticul lor*. (Memoriu pentru concursul de medic primar, 1900); *Néphro-urétérectomie totale*. (Bulletins et Mémoires de la Société de chirurgie de Paris); *Urétéro-pyélo-neostomie*. (Bulletins et mémoires de la Soc. de chir. de Bucarest), etc., etc.

Nu voi mai cită aci numeroasele lucrări din domeniul chirurgiei vezicei, pe care el le-a publicat în diferite reviste, ca: Buletinul Societății anatomice din Paris; Buletinul Asociațiunii franceze de urologie; Analele genito-urinare, etc., etc.: voi menționă totuși o lucrare de mare valoare, lucrare comunicată la cel de al 2-lea Congres internațional de Urologie din Londra, 1911: *Réssections larges de la vessie*. În această lucrare Herescu prezintă mai multe cazuri de cistectomie parțială și patru cazuri de cistectomie totală, dintre care unul I. P. trăiește și azi, după șase ani dela intervenție.

Herescu a fost printre cei dintâi operatori cari au practicat prostatectomia, în hipertrofia de prostată. Numeroase lucrări, teze și lecțiuni clinice au avut ca obiect, studiul afecțiunilor prostatei. Cităm unele din ele: *Pathogénie et traitement des abcès non tuberculeux de la prostate*. (Bul. de l'Assoc. fr. d'Urologie, 1907); *Sur la prostatéctomie*. (Bul. de l'Assoc. fr. d'Urologie, 1903); *Cancer primitif de la prostate* (Bul. de la Soc. Anatomique); *Sur le traitement du cancer de la prostate*, avec Strominger, (III-ième Congres internațional d'Urologie).

În fine, vom mai cită câteva din lucrările lui asupra maladiilor uretrei, ca: *Etude sur le rétrécissements de l'urètre à propos de la maladie urinaire de J. J. Rousseau*. (Ann. des mal. genit.-urinaires, 1908). *Traitement des abcès urinaux*, avec St. Galați. (Association fr. d'Urologie, 1901); *Résultats des interventions sanglantes dans le rétrécissements de l'urètre*. (Rapport au XIII Congres international de médecine à Paris, 1900); *Abcès urinaux chez la femme*, avec Cealic. (Journal d'Urologie, 1914); *Le traitement de complications articulaires de la blennorragie par des injections de sérum antiméning-*

gocoïque, avec Cealic. (Journal d'Urologie, 1912); *L'Anesthésie en Urologie*. avec Cealic (Communic. au III-ième congrès internat. d'Urologie, Berlin 1914).

Nu am făcut aci, decât să citez numai câteva din lucrările și comunicările lui, căci numărul lor trece de două sute.

Activitatea operatorie a lui Herescu e de asemeni dintre cele mai mari, și statisticele lui pot fi comparate cu a celor mai mari urologi.

Răsfoind condaica lui de operații, în care el își însemnă zilnic fiecare operație ce o făcea, găsim în ea notate următoarele date:

- 73 Nefrectomii pentru tuberculoză renală;
- 43 Nefrectomii pentru pionefroza calculoasă;
- 12 Nefrectomii pentru cancer renal;
- 69 Nefrolitotomii;
- 76 Nefropexii;
- 60 Flegmonie perinefritice;
- 160 Prostactectomii;
- 110 Litotriții.

Pentru a nu înșiră aci decât datele statistice numai a câtorva din operațiunile lui favorite. Activitatea lui operatorie este de altminteri imensă.

Cultura medicală nu era singura pe care o posedă Herescu. Sunt rari oamenii cari să fi posedat o cultură generală mai desăvârșită ca dânsul. El era un mare pasionat pentru știință, filozofie, literatură, muzică. Dintr'o convorbire ce o aveai cu el, dintr'un discurs al lui, dintr'o lecțiune clinică, reeșea îndată bogăția cunoștințelor lui generale. Nopti întregi și le petrecea cetind și studiind pe Bacon, pe Auguste Comte, Cl. Bernard, Le Dantec, Gustav le Bon, Bergson, pentru a nu cită decât pe câțiva din favoriții lui. Cu Le Dantec, și G. le Bon, întrețineă chiar relațiuni personale. Oridecâteori îl interesă mai mult vreun pasagiu din operele autorilor ce-i cetia, notă acest pasagiu, și a doua zi la Spital, îl împărtășea și elevilor lui.

Mai cu seamă pentru Cl. Bernard aveă o mare admirațiune. El învățase să admire pe acest mare cugetător și experimentator în timpul cât fusese internul d-lui Guyon. Acesta la rândul-i aveă un adevărat cult pentru Cl. Bernard, a cărui metodă experimentală a reușit să o aplice la studiul urologiei. D-l Guyon era atât de impregnat¹⁾ de metoda și scrierile lui Cl. Bernard, încât azi, citind scrisorile pe care el, la etatea de 80 ani. le adresează elevului său Herescu, gălesc în ele

¹⁾ Cuvântul este al lui Herăscu.

reflectat nu numai modul de a gândi al lui Cl. Bernard, dar chiar fraze și expresiuni ale acestuia.

Herescu, inteligență superioară, n'a luat dela d-l Guyon numai partea medicală a specialității lui. El și-a însușit și inima și sufletul acestui maestru, căutând a aprofunda și dânsul pe acela despre care i se vorbea zilnic cu entuziasm. În scurt timp Herescu devine și el același fanatic al filozofiei lui Cl. Bernard. De câte ori nu l'am auzit în serviciu repetându-i aceste două fraze: „Mais la médecine scientifique ne peut se constituer, ainsi que les autres sciences, que par la voie expérimentale, c'est-à-dire par l'application immédiate et rigoureuse du raisonnement aux faits que l'observation et l'expérimentation nous fournissent. La méthode expérimentale, considérée en elle-même, n'est rien autre chose qu'un raisonnement à l'aide duquel nous soumettons méthodiquement nos idées à l'expérience des faits”.

În timpul anilor mei de secundariat, Herescu rezervase o zi pe săptămână, Duminecă, când, strânși cu toții la un loc, medici, interni, externi, — el în mijlocul nostru, — ne citea și ne comenta frumoasele pasagii din: „*Introduction à l'étude de la Médecine Expérimentale*”.

Elevii lui au păstrat amintiri neperitoare din acele timpuri.

Terminând aceste rânduri pe care o pioasă datorie îmi impunea să le scriu și să le dau spre publicare Revistei Spitalul, revistă al cărei prim colaborator era el, — un sentiment de grijă mă stăpânește, acela că condeii mei, nu a putut scrie, tot ceea ce trebuia spus, despre viața acestui om.

Voi încerca însă a complecta mai târziu, cele scrise acum aci. Atunci poate această sarcină îmi va fi și mai ușoară, căci cu cât timpul va trece, cu atât figura lui ne va apare mai mare și cu atât el va fi mai lesne priceput, chiar de aici, ce până acum nu l'au înțeles.

Herescu a murit lovit de o moarte bruscă, în plină cunoștință și în plină activitate. În dimineața acelei zile (înuse la spital, una dintre cele mai frumoase lecțiuni clinice ale lui și a fost ascultat și urmărit de o numeroasă asistență, formată din medici și studenți. Plecând dela spital l'am văzut mai vesel și mai mulțumit ca oricând. În restul zilei a continuat de asemeni să desfășoare aceeași activitate, pe care o desfășură zilnic. Seara, la finele consultațiilor, un atac brusc de angină de piept, îl răpune. A fost primul atac, și ultimul. A murit ca un erou în plină luptă a vieții. Această era moartea pe care dorea el să o aibă, căci totdeauna ne vorbea cu entuziasm de moartea bruscă, de moartea de care mor eroii, pe câmpul de luptă. El nici n'ar fi putut să aibă o altă

moarte, căci o fire ca a lui n'ar fi putut suporta vreodată, mizeriile și chinurile boalei sau infirmității.

Golul pe care-l lasă în urma lui, cu greu va putea fi umplut. Știința medicală română, se va reșimți multă vreme de pierderea lui.

Terminând lecția lui inaugurală, el spunea: „A la fin de ma carrière, je serais très heureux si celui que j'aurai formé, qui me succéderait et me remplacerait à cette chaire, était meilleur que moi: c'est dans la loi du progrès”.

Se va putea îndeplini oare această dorință a lui?... Va fi greu.

